

¹¹³ Учасник. Повітове віче в Коломиї / Учасник // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1909. – 3. падолиста. – Ч. 45. – С. 3; Дня 17. жовтня 1909 відбуло ся в Коломиї в Народнім Домі народне віче // Хлопска правда. – 1909. – Листопад. – Ч. 13. – С. 5.

¹¹⁴ Коломийщина // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 13. вересня. – Ч. 43. – С. 4; Радикальний виборчий Комітет. Позір Коломийщина! Дня 20. сего місяця мають відбутися вибори до Повітової Ради ... // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 13. вересня. – Ч. 43. – С. 7; Дописі. З Коломиї. Вибори до повітової Ради // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1911. – 27. вересня. – Ч. 45. – С. 6.

¹¹⁵ Велике віче в Коломиї // Громадський голос. Радикальна політична часопись. – 1912. – 15. мая. – Ч. 20. – С. 3.

¹¹⁶ За український університет. Коломия. Віче в справі українського університету відбуло ся заходом радикальної організації в Коломиї ... // Громадський голос. Радикальна політична часопись. – 1912. – 26. червня. – Ч. 26. – С. 3.

¹¹⁷ Оповістки. Коломийщина // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1913. – 10. цвітня. – Ч. 15. – С. 12.

¹¹⁸ Письма з громад і повітів. Коломийщина. (Партійна конференція в Коломиї) // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1913. – 24. цвітня. – Ч. 17. – С. 14.

¹¹⁹ За виборчу реформу. Коломийщина. (Віча в справі виборчої реформи) // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1913. – 8. мая. – Ч. 19. – С. 5–6.

¹²⁰ Передвиборчий рух. Коломийщина // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1913. – 5. червня. – Ч. 23. – С. 9.

¹²¹ Вислід виборів з сільської курії в Східній Галичині // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1913. – 3. липня. – Ч. 27. – С. 2–4. – С. 3.

¹²² Перед партійним зїздом. Коломийщина // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1913. – 20. падолиста. – Ч. 47. – С. 4.

¹²³ Письма з громад і повітів. Коломийщина. (Свято Франка на селі; обхід ювілею Франка на Покутю) // Громадський Голос. Радикальна політична часопись. – 1913. – 10. цвітня. – Ч. 15. – С. 7–8.

УДК: 94 (477.83/.86)“1890”

© Юрій Яковлєв (Івано-Франківськ)

ДІЯЛЬНІСТЬ СЕВЕРИНА ДАНИЛОВИЧА В РУРП У 1890-х рр.

У статті досліджено участь С.Даниловича в заснуванні та організаційному становленні Русько-української радикальної партії (далі – РУРП) у Галичині. Простежено особливості формування світогляду та становлення суспільно-політичних поглядів діяча. Висвітлено основні напрямки його практичної діяльності в радикальній партії. Основну увагу звернено на організаційно-політичну, партійну та публіцистичну діяльність С.Даниловича, взаємовідносини з членами РУРП. Проаналізовано його участь у виборчих кампаніях до Державної ради (австрійського парламенту) в 1891 р. та до Галицького крайового сейму в 1895 р. Охарактеризовано ставлення С.Даниловича до боротьби всередині радикальної партії.

Ключові слова: Северин Данилович, “старші” радикали, Русько-українська радикальна партія, Галичина, часопис “Народ”.

Ю. Яковлєв (Івано-Франківськ)

Деятельность Северина Даниловича у РУРП у 1890-х гг.

Исследовано участие С.Даниловича в основании и организационном становлении Русско-украинской радикальной партии (далее – РУРП) в Галичине. Прослежено особенности формирования мировоззрения и становления общественно-политических взглядов деятеля. Освещены основные направления его практической деятельности в радикальной партии. Основное внимание обращено на организационно-политическую, партийную и публицистическую деятельность С.Даниловича, взаимоотношения с членами РУРП. Проанализировано его участие в избирательных кампаниях в Государственный Совет (австрийский парламент) в 1891 г. и в Галицкий краевой сейм в 1895 г. Охарактеризовано отношение С.Даниловича к борьбе внутри радикальной партии.

Ключевые слова: Северин Данилович, “старшие” радикалы, Русско-украинская радикальная партия, Галичина, журнал “Народ”.

Y. Yakovlev (Ivano-Frankivsk)

Activity of Severyn Danylovych in RURP in 1890s

The author investigated participation of S.Danylovych in establishing and organizing the development of the Russ-Ukrainian radical party (forwards – RURP) in Galicia. There are traced peculiarities of the formation of world outlook and social-political views of figure. There is illuminated basic straight of his practice work in the radical party. Special attention is paid to the organizational-political, parties and publicist activities of S.Danylovych, his relationships with members RURP. Also the article includes the Analysis of his participation in the election campaign to the State council (Austrian parliament) in 1891 and his participation in the election campaign to the diet of Galicia in 1895. Characterised S.Danylovych relation to the inside struggle within the radical part.

Key words: Severyn Danylovych, “old” radicals, Russ-Ukrainian radical party, Galicia, the magazine “Narod”.

У жовтні 1890 р. було засновано першу українську політичну партію європейського зразка – Русько-українську радикальну партію (далі – РУРП). З партією тісно пов’язана постать багатолітнього діяча РУРП, публіциста, доктора права та адвоката-практика Северина Даниловича (1860–1939 рр.).

Окремі аспекти діяльності С.Даниловича в радикальній партії у 90-х рр. ХІХ ст. знайшли відображення у працях сучасних українських істориків Я.Грицака¹, О.Аркуші², І.Чорновола³, П.Шкраб’юка⁴,

зарубіжних – Дж.-П. Химки⁵, Р.Томчика⁶ та ін. Короткі біографічні відомості про С.Даниловича містяться в довідковій літературі⁷ та розвідках історико-краєзнавчого характеру⁸.

Мета статті полягає у спробі дослідити внесок С.Даниловича в процес організаційного становлення та діяльності РУРП упродовж 1890-х рр.

Северин Данилович народився 5 жовтня 1860 р. (за іншими даними, 1861 р.⁹ або 1862 р.¹⁰) в с.Петрів Тлумацького повіту (тепер Тлумацького району Івано-Франківської області. – Ю.Я.) у родині священика¹¹. Спочатку навчався в початковій школі, згодом у Станиславівській гімназії, яку закінчив у 1878 р. Невдовзі вступив на медичний факультет Ягеллонського університету в Кракові. Через рік перевівся на правничий факультет Львівського університету, де навчався протягом 1879–1885 рр.¹². Згодом С.Данилович захистив докторську дисертацію та у 1892 р. отримав ступінь доктора права¹³.

Певний вплив на формування світогляду С.Даниловича мали студентські роки. На другу половину 1870-х рр. припало поширення соціалістичних ідей серед галицької інтелігенції. У генезі українського соціалізму в Галичині та виникненні радикальної (соціалістичної) течії значну роль відіграли студенти (О.Терлецький, М.Павлик, І.Франко та ін.). Останні, крім знайомства із західноєвропейськими поступовими ідеями, перебували також під значним ідейним впливом наддніпрянських соціалістів, у першу чергу М.Драгоманова та С.Подолинського¹⁴.

Кристалізація соціалістичних поглядів С.Даниловича відбулася під час його навчання у Львівському університеті. Важливе значення для С.Даниловича мало особисте знайомство з І.Франком у 1879 р. та участь у гуртку поступової молоді¹⁵. До складу гуртка, який збирався в помешканні І.Франка, крім С.Даниловича, належали А.Кос, Є.Олесницький, І.Белей та ін. Крім природничих наук, І.Франко заохочував молодь вивчати суспільні науки, передусім економіку. Тому члени гуртка читали економічні праці С.Мілля, Д.Рікардо, А.Сміта, К.Маркса, Ф.Енгельса, Ф.Лассаля, П.Прудона. На засіданнях часто відбувалися дискусії щодо прочитаних книг. Зокрема, зі спогадів С.Даниловича дізнаємося, що тривалі суперечки велися над працею М.Чернишевського “Что делать?”¹⁶.

С.Данилович входив до складу українського студентського товариства “Дружній лихвар”, що було засноване у Львові в 1871 р.¹⁷ У 1882 р. товариство було перейменовано на “Академічне братство”¹⁸. Наприкінці жовтня 1879 р. С.Данилович разом з І.Франком, А.Косом, В.Білецьким та іншими увійшов до складу так званої “відчитової комісії”, яка була заснована з метою кращої організації наукової роботи товариства. Головою комісії було обрано Є.Олесницького¹⁹.

Членам “Дружнього лихваря”, прихильникам радикальних ідей доводилося вступати в гостру ідейну боротьбу з представниками народовської течії. Свідченням цього став інцидент, який відбувся в товаристві наприкінці 1879 р.²⁰. Суть конфлікту полягала в тому, що членам віділу (керівного органу) товариства не сподобалася тематика реферату С.Даниловича. Тому вони заборонили йому виступати. Усупереч цьому та усним зверненням А.Чайковського, голови “Дружнього лихваря”, доповідь була виголошена. Щодо С.Даниловича та Є.Олесницького, який дозволив виступ, планувалося вжити дисциплінарних заходів. Цього, правда, не було здійснено, але в товаристві декілька місяців майже не проводилося ніякої діяльності²¹.

На загальних зборах “Дружнього лихваря” від 3 липня 1880 р. С.Даниловича разом з І.Кокорудзом і К.Левицьким було обрано делегатами на перше віче українських студентів у Коломиї, яке мало відбутися 15 вересня того ж року. С.Данилович поряд із А.Чайковським, Є.Олесницьким та ін. став одним із членів-засновників так званого “Правничого кружка”. Рішення про заснування останнього було прийнято на загальних зборах товариства “Дружній лихвар” від 7 листопада 1880 р.²².

Протягом 1881–1882 рр. у Львові С.Данилович разом з І.Франком, І.Белеєм та Й.Олеськівим почали видавати ілюстрований літературно-політичний часопис “Сьвіт”. Це видання мало стати фактично спадкоємцем радикального “Громадського друга”²³. Зауважимо, що на сторінках часопису “Сьвіт” з’явилися й перші публікації С.Даниловича²⁴.

З листа І.Франка до М.Драгоманова від 11 травня 1884 р. дізнаємося, що С.Данилович “спеціально віддається економії і статистиці”. Так, проживаючи у селі та готуючись до іспитів, С.Данилович паралельно складав докладну статистику того села. Зі згаданого вище листа дізнаємося, що С.Данилович під впливом І.Франка погодився зібрати матеріали та з часом підготувати “історію економічного розвитку нашого народу під Австрією”²⁵.

Після завершення навчання в університеті С.Данилович протягом 1885–1886 рр. проходив адвокатську практику в м.Станиславіві. 8 грудня 1886 р. С.Данилович взяв участь у народному вічі, яке відбулося у Станиславіві²⁶. Крім місцевих жителів, на вічі було чимало гостей не лише з Коломиїського і Косівського повітів, але й сусіднього Борщівського повіту на Тернопільщині. Головою віча об-

рано І.Добрянського. Одним із двох секретарів віча був Т.Окуневський²⁷. На станиславівському вічі С.Данилович виступив із великою доповіддю про економічне становище селян у Галичині²⁸. Зазначимо, що перші два реферати виголосили, відповідно, І.Белей та Ю.Романчук. Після свого виступу С.Данилович висунув кілька резолюцій, які були ухвалені вічем²⁹.

У серпні 1887 р. у Станиславові було вирішено видавати часопис за зразком “Поступу”. Мається на увазі програма журналу “Поступ”, складена І.Франком у 1886 р.³⁰. Характерно, що М.Бучинський і брати Заклинські, члени місцевої громади спочатку “зійшли ні на чім”. Невдовзі тісніша група діячів у складі С.Даниловича, Т.Окуневського, І.Озаркевича, В.Лукича-Левицького та І.Мандичевського таки вирішила з наступного року розпочати видання часопису. С.Данилович мав стати його редактором³¹. Хоча не всі погоджувалися з таким вибором. Так, Т.Окуневський пропонував передати повноваження редактора І.Озаркевичу. Утім, як дізнаємося з листа Т.Окуневського до І.Франка від 20 жовтня 1887 р., видання часопису у Станиславові вважалося недоцільним, оскільки І.Франко мав назад вступити до редакції “Зорі”³².

Незабаром С.Данилович переїхав до Коломиї, де відкрив адвокатську канцелярію³³. Крім професійної діяльності, він збирав також матеріали для праці з економічної проблематики, яка мала з’явитися на сторінках львівського журналу “Товариш” наприкінці 1888 р.³⁴. Однак перший і, на жаль, єдиний номер часопису вийшов улітку 1888 р.³⁵. Робота С.Даниловича не була опублікована й залишилася в рукописі³⁶.

24 квітня 1888 р. у Коломиї С.Данилович разом із І.Гарасимовичем взяв участь у заснуванні товариства “Гуцульська промислова спілка”, головною метою якої мала стати популяризація гуцульських домашніх промислів³⁷. С.Даниловича разом із І.Гарасимовичем було призначено секретарями зборів. Після зачитання та підписання статуту спілки С.Даниловича поряд із М.Федоровичем, о. М.Лепким, Т.Грушкевичем та ін. було обрано до складу правління товариства³⁸.

На межі 1880–1890-х рр. розпочався якісно новий етап у діяльності радикальної течії. У 1889 р. С.Данилович листувався з І.Франком і М.Павликом щодо потреби видавати часопис³⁹. Так, у листі до М.Павлика від 2 грудня 1889 р. С.Данилович писав, що у Коломиї планувалося розпочати видання часопису. Разом з тим він прихильно поставився до ідеї М.Павлика та І.Франка видавати друкований орган у Львові. С.Данилович наполягав на тому, що це мала бути “популярна поступова газета”. На його думку, вона мала стати друкованим органом “цілої партії поступовців”. С.Данилович брав на себе зобов’язання залучити широкі верстви читачів не лише на Коломийщині, але також у Станиславівському та його рідному Тлумацькому повітах, щоб зібрати навколо газети “всю молоду поступову інтеллігенцію” та “всіх діяльніших селян”⁴⁰.

На думку С.Даниловича, головним завданням мало стати заснування “демократично-поступової партії”⁴¹. 15 грудня 1889 р. С.Данилович планував приїхати до Львова та обговорити з місцевими радикалами всі деталі, пов’язані з часописом. Видання останнього мало розпочатися на початку 1890 р.⁴². Про те, що ініціатива видання часопису “Народ” вийшла, в першу чергу, від С.Даниловича, дізнаємося з недатованого листа І.Франка до М.Драгоманова, який був написаний орієнтовно наприкінці 1889 р.⁴³.

З 1 січня 1890 р. у Львові за редакцією І.Франка та М.Павлика при матеріальній допомозі наддніпрянських українофілів почав видаватися часопис “Народ”⁴⁴. У 1890 р. на сторінках двотижневика С.Данилович помістив декілька своїх статей⁴⁵. Прізвище С.Даниловича числиться у списку передплатників “Народу” за 1890–1895 рр., складеному М.Павликом. За даними списку, С.Данилович передплачував названий часопис протягом 1890–1893 рр.⁴⁶.

С.Данилович спільно з І.Франком, М.Павликом та іншими радикалами виступив одним з ініціаторів утворення Русько-української радикальної партії (далі – РУРП) – першої модерної української політичної партії. Він був присутнім на установчому з’їзді радикалів, який відбувся 4–5 жовтня 1890 р. у Львові⁴⁷. Програма РУРП була формально поділена на дві частини – “максимальну” й “мінімальну”. С.Данилович разом з М.Павликом був співавтором останньої⁴⁸.

У межах партії співіснувало декілька груп української соціалістичної інтелігенції. Крім “старших” радикалів (І.Франка, М.Павлика та ін.), до складу РУРП входило також молодше покоління соціалістів (Т.Окуневський, І.Гарасимович та ін.), до яких належав і С.Данилович. Названі групи радикалів перебували під значним ідейним впливом М.Драгоманова, прагнучи пристосувати соціалізм до аграрної Галичини⁴⁹. Значну частину партії становили “молоді” радикали: “Студентська група державників, котрі були соціалістами-марксистами і українськими націоналами, звучи себе національними радикалами” (Ю.Бачинський, В.Будзиновський та ін.). У даному випадку С.Данилович займав промі-

жне становище. За своїми економічними поглядами він був марксист, але в питаннях національної політики залишався драгоманівцем⁵⁰.

На установчому з'їзді радикальної партії С.Данилович разом з І.Франком і М.Павликом наголошували, що програма РУРП мала насамперед відстоювати інтереси малоземельного селянства. Програма-мінімум за редакцією С.Даниловича та М.Павлика передбачала проведення ряду економічних реформ, що мали б стримувати пролетаризацію селян і зміцнювати їхні індивідуальні господарства⁵¹.

На I з'їзді РУРП С.Данилович піддав критиці пропозицію В.Будзиновського про внесення до програми-максимуму вимоги створення незалежної української держави, а в мінімальну програму – введення положення про поділ Галичини. Свою позицію С.Данилович обґрунтовував тим, що РУРП мала “іти до міжнародної солідарності пролетарияту всіх країв”, а вимога відокремлення Галичини могла зашкодити цій солідарності⁵².

У світогляді С.Даниловича та інших “старших” радикалів довгий час визначальною була драгоманівська ідея федералізму, звідси й недооцінювання національної ідеї. В першу чергу це визначалося небажанням загострювати взаємини з польським соціалістичним рухом. Останній розглядався як найближчий союзник. Це визначило ставлення “старших” членів РУРП до галицької автономії, зокрема до проблеми поділу провінції⁵³.

С.Данилович наголошував, що адміністративний поділ Галичини не міг повністю ліквідувати “польско-шляхотску перевагу”⁵⁴. Національну рівноправність могла забезпечити лише зміна політичного устрою на “основі консеквентного (послідовного. – Ю.Я.) і радикального демократизму”. Тобто шляхом впровадження загального і прямого голосування. На його думку, національне питання в Австро-Угорщині було пов'язане із задоволенням інтересів “робітного люду”. С.Данилович вважав, що послідовні демократизація суспільного життя та покращення матеріального становища “простого народу” створять умови, коли “самі народи рішать скорше і краще форму свою взаємного пожитя”. З боротьбою за радикальну демократизацію С.Данилович пов'язував також “скріплення” націоналізму, який розглядав як природну “окремішність вдачі народної”⁵⁵.

С.Данилович поставив свій підпис під програмою РУРП, опублікованою 15 жовтня 1890 р. в часописі “Народ”, який став друкованим органом партії⁵⁶. До того ж С.Данилович увійшов до складу першої головної управи – керівного органу радикальної партії⁵⁷. На початку жовтня 1890 р. С.Даниловича разом з І.Франком, Є.Левицьким та Р.Яросевичем було обрано до складу комітету, що мав наглядати за роботою головного редактора “Народу” М.Павлика. Останній також належав до згаданого комітету⁵⁸.

Соціальною опорою РУРП в основному виступало місцеве українське селянство. З метою стримання пролетаризації селян радикали заохочували їх об'єднуватися у “Народі спілки”, що було фактично початком кооперативного руху взагалі. Метою згаданих товариств було, з одного боку, заснування читалень, видання популярних часописів та книг неполітичного змісту, а з другого – закладання позичкових і ощадних кас, крамниць тощо. У грудні 1890 р. статут “Народних спілок” був затверджений у намісництві⁵⁹. Статут товариства “Народних спілок” підписали С.Данилович, Т.Окуневський, І.Гарасимович, О.Печерський, Т.Печерський, К.Трильовський і о. К.Гаморак⁶⁰.

На початку 1891 р. були призначені вибори до австрійського парламенту. РУРП висунула С.Даниловича кандидатом від округу Коломия – Косів – Снятин. Народовський “Головний руський комітет виборчий” під керівництвом Ю.Романчука призначив для згаданого округу А.Підляшецького, радника суду в Коломійі. Польський центральний комітет не ставив своїх кандидатів у цьому окрузі⁶¹.

8 лютого 1891 р. у с.Іллінці на Снятинщині були скликані народні збори, на які зібралось близько 200 учасників. З промовою на них виступив і С.Данилович⁶². Серед селян Коломійщини та Косівщини передвиборчу агітацію за С.Даниловича проводив Р.Яросевич⁶³. З листа І.Франка до М.Драгоманова від 22–23 вересня 1892 р. зі Львова довідуємося, що на кандидатуру С.Даниловича, найімовірніше, з редакції часопису “Народ” було виділено близько 270 гульденів⁶⁴. На виборах, що відбулися 2 березня того ж року, С.Данилович отримав 132 голоси. Натомість його опонент А.Підляшецький отримав перемогу 355 голосів. С.Данилович мандата не здобув⁶⁵.

З квітня 1891 р. у Львові за редакцією І.Франка почала виходити газета “Хлібороб”. Але у грудні 1891 р. видання газети було перенесено до Коломійі, де “Хлібороб” зусиллями С.Даниловича, М.Павлика та І.Гарасимовича виходив до вересня 1895 р.⁶⁶ За іншими даними, С.Данилович спільно з М.Павликом видавав газету у Коломійі лише протягом 1891–1893 рр. Редакторами “Хлібороба” були І.Франко та І.Гарасимович⁶⁷.

На II з'їзді РУРП, який відбувся 3–5 жовтня 1891 р. у Львові, С.Данилович виступив із доповіддю про акцію партії серед селян і робітників⁶⁸. Питання ревізії (перегляду та зміни окремих положень)

програми партії, висунене “молодими” радикалами, більшістю голосів було знято з порядку денного⁶⁹. С.Даниловича було обрано до складу комісії, яка до наступного з’їзду партії мала підготувати новий проект програми. До складу комісії також увійшли В.Будзиновський, Є.Левицький, Т.Окуневський, В.Охримович, М.Павлик, О.Терлецький і Р.Яросевич⁷⁰.

5 листопада 1891 р. С.Данилович разом з К.Трильовським та І.Гарасимовичем організували народне віче в Коломиї. Зауважимо, що С.Данилович поряд з названими радикалами підписав запрошення на віче⁷¹.

Наприкінці грудня 1891 р. представники РУРП С.Данилович та І.Франко були присутні на вічі у м.Турка на Львівщині. Виступаючи на зборах, С.Данилович намагався в доступній формі пояснити селянам суть українських “партій”, їх відносини і непорозуміння між собою⁷². На Турківському вічі серед інших було ухвалено резолюцію про солідарність усіх “руських партій”, тобто радикалів, народовців і русофілів⁷³. 27 лютого 1892 р. відбулося народне віче у Снятині. Головою віча обрано С.Даниловича⁷⁴.

З 1892 р. політичний і видавничий центр РУРП було перенесено зі Львова до Коломиї, а редагування журналу “Народ” і газети “Хлібороб” опинилося під повним контролем М.Павлика та С.Даниловича⁷⁵. Разом з тим фінансове становище С.Даниловича було далеким від ідеалу. Його адвокатська канцелярія в Коломиї приносила йому невеликий прибуток у розмірі 200–300 гульденів⁷⁶. У 1893 р. зусиллями С.Даниловича і М.Павлика в Коломиї спочатку на сторінках газети “Хлібороб”, а невдовзі окремою брошурою було видано “Патент цісаря Іосифа Другого про такси за церковні треби”. Переклад тексту здійснив М.Павлик, а коментарі до патенту написав С.Данилович⁷⁷. Останній взяв участь у вічі в Коломиї, яке відбулося 30 травня 1893 р. С.Даниловича було обрано до виконавчого комітету віча, який мав невдовзі виконати рішення віча⁷⁸.

30 липня 1893 р. у Коломиї С.Данилович взяв участь у перших зборах радикального політичного товариства “Народна воля”. Від імені тимчасового віділу товариства він привітав учасників зборів. Головою товариства було обрано І.Франка. Натомість С.Данилович, І.Франко, М.Павлик, І.Гарасимович, К.Трильовський та четверо селян були обрані до складу віділу – керівного органу товариства “Народна воля”⁷⁹.

На початку січня 1894 р. коломийська група радикалів вирішила скликати на 2 лютого нараду представників усіх “руських партій”. С.Данилович разом з І.Гарасимовичем, М.Павликом та І.Франком поставив свій підпис на розісланих запрошеннях. Крім Є.Олесницького, на з’їзд не прибув жодний представник народовців. Натомість серед присутніх було троє русофілів: М.Антоневич, Д.Кулачковський та Й.Марков⁸⁰. З листа І.Франка до М.Драгоманова від 5 лютого 1894 р. зі Львова довідуємося, що на з’їзд мужів довір’я та об’єднання всіх українських партій від РУРП прибули С.Данилович, І.Франко, М.Павлик і М.Олійник⁸¹.

Навесні 1894 р. С.Данилович спільно з Р.Яросевичем та І.Франком погодився взяти участь у скликанні чергового з’їзду партії, який був призначений на 13 травня⁸². 19 червня 1894 р. на загальних зборах товариства “Народна воля” С.Даниловича було обрано його новим головою. До складу віділу було обрано І.Франка, М.Павлика, Р.Яросевича, Щ.Творовського, К.Трильовського і трьох селян⁸³.

16 грудня 1894 р. у Львові відбулося віче, присвячене святкуванню ювілею – 30-річчя літературно-наукової діяльності М.Драгоманова (до річниці виходу в 1864 р. його праці про римського імператора Тіберія). Серед присутніх на вічі був і С.Данилович. Він виступив з питання найближчих виборів до Галицького крайового сейму та загального виборчого права⁸⁴. Також спробував висвітлити політичний аспект тогочасного становища українського народу⁸⁵.

У червні 1895 р. напередодні чергових виборів до Галицького крайового сейму на зборах “Народної волі” в Коломиї вирішено з-поміж інших виставити кандидатуру С.Даниловича від Городенківського повіту⁸⁶. На Обертинщині передвиборчу агітацію за кандидатуру С.Даниловича наприкінці липня 1895 р. здійснював В.Стефанік⁸⁷. Однак відмова священників голосувати за соціаліста-радикала та запевнення контркандидата В.Шухевича про підтримку від намісництва змусили С.Даниловича зректися своєї кандидатури⁸⁸. Вибори до Галицького крайового сейму відбулися 25 вересня 1895 р.⁸⁹.

С.Данилович взяв участь у IV з’їзді РУРП, який відбувся 29 грудня 1895 р. у Львові. На партійному з’їзді було розглянуто проект нової програми партії, підготовлений В.Будзиновським. Натомість Ю.Бачинський запропонував учасникам з’їзду включити до проекту загальну частину, в якій містилася вимога політичної незалежності українського народу. Проте ця ідея Ю.Бачинського не викликала інтересу⁹⁰.

Свій виступ Ю.Бачинський закінчив погрозою, що за один-два тижні мала з’явитися друком його праця “Україна irredenta”, яку зможе отримати широкий загал. І коли той загал дізнається, що партій-

ний з'їзд РУРП відкинув постулат політичної незалежності, то радикальна партія себе скомпрометує. Погроза Ю.Бачинського зрушила дискусію з мертвої точки. К.Трильовський підтримав Ю.Бачинського в тому, що галичани не повинні просити дозволу в наддніпрянських українців на проголошення гасла політичної незалежності. У дискусію втрутився С.Данилович. Він наголосив, що з'їзд дійшов до справді історичного моменту. Він сказав буквально наступне: “Боротьба за політичну незалежність українського народу! Українська держава! Століття Українці дивляться в сій хвилі на нас і ждуть, що ми скажемо! Зрозуміймося і покажем себе зрілими”. Промова С.Даниловича викликала бурю оплесків і пропозиція Ю.Бачинського була прийнята⁹¹.

Незабаром С.Данилович переїхав з Коломиї до м.Кути на Косівщині⁹². Однак партійної роботи він не припиняв, уміло поєднуючи її з професійною діяльністю. Так, С.Данилович взяв участь у V з'їзді РУРП, який відбувся 26–27 вересня 1896 р. у Львові. Його поряд з М.Павликом, С.Вітиком, І.Франком та іншими було обрано до складу головної управи радикальної партії⁹³. 19 грудня 1896 р. у Коломиї С.Данилович разом із Т.Окуневським та І.Франком були присутні на вічі, яке було організоване товариством “Народна воля”⁹⁴. Наприкінці віча було ухвалено пропозицію С.Даниловича, яка стосувалася парламентських виборів, призначених на початок 1897 р. Суть вимоги зводилася до того, щоб у Коломийському виборчому окрузі до IV і V курії були виставлені лише кандидати від РУРП⁹⁵.

У 1897 р. у Львові вийшла праця С.Даниловича “Пояснене програми русько-української радикальної партії”, котра, як і стаття І.Франка “Радікали і радикалізм” (Львів, 1896), була фактично коментарем до програми РУРП, прийнятої на IV з'їзді партії в 1895 р.⁹⁶ С.Данилович взяв участь у VI з'їзді радикальної партії, що відбувся 19–21 вересня 1897 р. у Львові. Поряд з І.Франком і С.Новаковським він увійшов до складу президії⁹⁷. На з'їзді С.Данилович подав звіт про розвиток радикального руху на Косівщині та виголосив реферат⁹⁸.

На з'їзді було вирішено, що головна управа РУРП мала складатися з дванадцяти членів. Додатково туди мали входити депутати австрійського парламенту та Галицького крайового сейму. До складу головної управи партії увійшов і С.Данилович⁹⁹. Крім того, у списку членів головної управи РУРП, яку було обрано 20 вересня 1897 р., С.Данилович числився головою, а М.Павлик – його заступником¹⁰⁰.

На початку 1897 р. відбулися вибори до Державної ради, а наприкінці березня того ж року розпочав роботу новообраний парламент. Після його відкриття за участі Т.Окуневського і Р.Яросевича, двох новообраних депутатів від радикальної партії, незалежного кандидата о. Д.Танячкєвича та представників польських партій відбулася нарада членів соціал-демократичного клубу. На правах гостей у дискусіях взяли участь С.Данилович, І.Франко та австрійський соціал-демократ Е.Пернесторфер. У ході нарад було вирішено виступити проти системи К.Бадені¹⁰¹.

Наприкінці 1890-х рр. молодші члени РУРП активно виступали за перетворення партії в соціал-демократичну. Назване питання в черговий раз було порушено на VII з'їзді РУРП, який відбувся 30 жовтня 1898 р. Присутній на з'їзді С.Данилович висловився, що перейменування радикальної партії на соціал-демократичну є питанням майбутнього, звідси – неактуальним на той момент часу¹⁰².

Після невдалої спроби реорганізувати РУРП із неї вийшла соціал-демократична група (Р.Яросевич, Ю.Бачинський, С.Вітик та інші “молоді” радикали), яка у вересні 1899 р. утворила Українську соціал-демократичну партію (УСДП)¹⁰³. Інша частина радикалів (І.Франко, В.Будзиновський, Є.Левицький та ін.) разом з народовцями виступила засновником у грудні 1899 р. Української націонал-демократичної партії (УНДП)¹⁰⁴. Після розколу РУРП С.Данилович поряд з М.Павликом, К.Трильовським, Л.Бачинським та іншими радикалами залишився в складі партії¹⁰⁵.

Отже, С.Данилович відіграв важливу роль у становленні партійно-політичної системи в Галичині. У студентські роки він стояв фактично біля витоків соціалістично-радикального руху в Галичині. Перебуваючи в Коломиї, він активно включився в процес заснування та організаційного становлення РУРП. Протягом першої половини 1890-х рр. С.Данилович був залучений до вироблення проекту програми партії, співпрацював з органом РУРП – часописом “Народ”, видавав газету “Хлібороб” у Коломиї. Кандидатура С.Даниловича висувалася до парламенту в 1891 р. та до Галицького крайового сейму в 1895 р. За своїми ідейними переконаннями С.Данилович стояв ближче до старшого покоління радикалів, перебував під значним ідейним впливом М.Драгоманова.

¹ Грицак Я. “Молоді” радикали в суспільно-політичному житті Галичини / Я.Грицак // Записки НТШ. – Львів, 1991. – Т.ССХХІІ. – С.71–110; Грицак Я.Й. До генези ідеї політичної самостійності України / Я.Й. Грицак // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – К., 1992. – Вип.1. – С.119–143.

² Аркуша О. Галицький сейм: виборчі кампанії 1889 і 1895 рр. / Олена Аркуша. – Львів: Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича, 1996. – 174 с.; Аркуша О. Український національно-політичний рух у Галичині

- наприкінці 80-х рр. XIX ст. / О. Аркуша // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 1997. – Вип. 3-4. – С. 118–139.
- ³ Чорновол І. Польсько-українська угода 1890–1894 рр. / Ігор Чорновол. – Львів: Львівська академія мистецтв, 2000. – 247 с.
- ⁴ Шкраб'юк П. Ми, українські радикали... (Михайло Павлик і Радикальна партія) / Петро Шкраб'юк. – Львів: Національна академія наук, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2012. – 192 с.
- ⁵ Himka J.-P. Socialism in Galicia. The Emergence of Polish Social Democracy and Ukrainian Radicalism (1860–1890). – Cambridge, 1983. – 244 p. Див. український переклад праці: Химка Д.-П. Зародження польської соціал-демократії та українського радикалізму в Галичині (1860–1890) / Джон-Пол Химка. – К.: Основні цінності, 2002. – 328 с.
- ⁶ Tomczyk R. Galicyjska Rusko-Ukraińska Partia Radykalna w latach 1890–1914. – Szczecin, 2007. – 422 s.
- ⁷ Данилович Северин // Біографічний словник Прикарпаття. Зібрав і опрацював Володимир Полек, кандидат філологічних наук. Бібліотечка “Нового Часу”. Число 2. – Івано-Франківськ: Новий Час, 1993. – С. 131–132; Андрухів І., Арсенич П. Українські правники в національному відродженні Галичини: 1848–1939 рр. / Ігор Андрухів, Петро Арсенич. – Івано-Франківськ: Обласна асоціація молодих істориків; Науково-редакційний відділ при обласному управлінні культури, 1996. – 80 с.; Гуцал П. Данилович Северин Теофілович / П. Гуцал, Р. Матейко // Тернопільський енциклопедичний словник / Передмова Геннадія Яворського. – Тернопіль: ВАТ ТВПК “Збруч”, 2004. – Т. 1. А–Й. – С. 463; Сніцарчук Л. Данилович Северин / Л. Сніцарчук // Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника / за ред. М. М. Романюка. – Львів, 2006. – Вип. 13. – С. 122–123; Білінкевич І. Данилович Северин / І. Білінкевич // Енциклопедія Коломийщини. Зшиток 5, літера Д. / За редактуванням Миколи Савчука. – Коломия: Редакційно-видавничий комітет “Енциклопедія Коломийщини”, Видавничо-поліграфічне товариство “Вік”, 2007. – С. 9, 10.
- ⁸ Див., наприклад: Буджак М. Золоте жниво (розповіді про відомих людей Тлумаччини) нариси, уривок з повісті, фотодокументи / Михайло Буджак. – Тлумач. Бібліотечка “Злагоди”. Випуск перший, 1993. – 31 с.
- ⁹ Шкраб'юк П. В. Данилович Северин / П. В. Шкраб'юк // Енциклопедія історії України: В 5 т. / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. – К.: Наук. думка, 2003. – Т. 2: Г–Д. – 2004. – С. 290.
- ¹⁰ Данилович Северин // Енциклопедія українознавства. Перевидання в Україні. – Львів: Наукове Товариство ім. Шевченка у Львові, 1993. – Т. 2. – С. 488.
- ¹¹ Данилович Северин // Біографічний словник Прикарпаття. Зібрав і опрацював Володимир Полек, кандидат філологічних наук. Бібліотечка “Нового Часу”. Число 2. – Івано-Франківськ: Новий Час, 1993. – С. 131; Білінкевич І. Данилович Северин / І. Білінкевич // Енциклопедія Коломийщини. Зшиток 5, літера Д. / За редактуванням Миколи Савчука. – Коломия: Редакційно-видавничий комітет “Енциклопедія Коломийщини”, Видавничо-поліграфічне товариство “Вік”, 2007. – С. 9.
- ¹² Андрухів І., Арсенич П. Українські правники в національному відродженні Галичини: 1848–1939 рр. / Ігор Андрухів, Петро Арсенич. – Івано-Франківськ: Обласна асоціація молодих істориків Науково-редакційний відділ при обласному управлінні культури, 1996. – С. 33; Полек В. Т. Данилович Северин Теофілович / В. Т. Полек // Енциклопедія Сучасної України. – К., 2007. – Т. 7: Г–Ді. – С. 211.
- ¹³ Гуцал П. Данилович Северин Теофілович / П. Гуцал, Р. Матейко // Тернопільський енциклопедичний словник / Передмова Геннадія Яворського. – Тернопіль: ВАТ ТВПК “Збруч”, 2004. – Т. 1. А–Й. – С. 463; Білінкевич І. Данилович Северин / І. Білінкевич // Енциклопедія Коломийщини. Зшиток 5, літера Д. / За редактуванням Миколи Савчука. – Коломия: Редакційно-видавничий комітет “Енциклопедія Коломийщини”, Видавничо-поліграфічне товариство “Вік”, 2007. – С. 9.
- ¹⁴ Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаніка НАН України, відділ рукописів (далі ЛННБ НАН України, ВР), ф. 29, оп. 1, од. зб. 170, арк. 2; Лисяк-Рудницький І. Українці в Галичині під австрійським пануванням / Іван Лисяк-Рудницький // Лисяк-Рудницький І. Історичні есе: у 2 т. – К.: Основи, 1994. – Т. 1. – С. 431, 432.
- ¹⁵ Данилович С. Франко як духовий батько радикальної партії в Галичині / С. Данилович // Спогади про Івана Франка / упоряд., вступ. стаття і прим. М. І. Гнатюка. – Львів: Каменяр, 1997. – С. 177; Шкраб'юк П. Ми, українські радикали... (Михайло Павлик і Радикальна партія) / Петро Шкраб'юк. – Львів: Національна академія наук, Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича, 2012. – С. 41.
- ¹⁶ Данилович С. Франко як духовий батько радикальної партії в Галичині / С. Данилович // Спогади про Івана Франка / упоряд., вступ. стаття і прим. М. І. Гнатюка. – Львів: Каменяр, 1997. – С. 178.
- ¹⁷ Назарук О. Хроніка руху української академічної молодіжи у Львові / О. Назарук, О. Охримович // Січ: альманах в пам'ять 40-их роковин основаня товариства “Січ” у Відні. 1868–1908. Зібрали і видали: Др. Зенон Кузеля і Микола Чайківський. – Львів: З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка, 1908. – С. 397, 398.
- ¹⁸ Там само. – С. 406.
- ¹⁹ Гурак І. Ф. “Молода Україна”: студентство в суспільно-політичному житті Галичини (60-ті рр. XIX ст. – початок XX ст.) / Ігор Федорович Гурак. – Івано-Франківськ: Видавництво ПП Третяк І. Я., 2007. – С. 105.
- ²⁰ Там само. – С. 105, 106.
- ²¹ Там само. – С. 106.
- ²² Назарук О. Хроніка руху української академічної молодіжи у Львові / О. Назарук, О. Охримович // Січ: альманах в пам'ять 40-их роковин основаня товариства “Січ” у Відні. 1868–1908. Зібрали і видали: Др. Зенон Кузеля і Микола Чайківський. – Львів: З друкарні Наукового Товариства імені Шевченка, 1908. – С. 405.
- ²³ Животко А. Нарис історії української преси: (курс лекцій) / Аркадій Животко. – Подєбради: Український Технічно-Господарський Інститут позаочного навчання, 1937. – С. 47; Якимович Б. З. Іван Франко – видавець: Книгознавчі та джерелознавчі аспекти / Богдан Зеновійович Якимович. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – С. 110.
- ²⁴ Буджак М. Золоте жниво (розповіді про відомих людей Тлумаччини) нариси, уривок з повісті, фотодокументи / Михайло Буджак. – Тлумач. Бібліотечка “Злагоди”. Випуск перший, 1993. – С. 6; Сніцарчук Л. Данилович Северин / Л. Сніцарчук // Українська журналістика в іменах: Матеріали до енциклопедичного словника / за ред. М. М. Романюка. – Львів, 2006. – Вип. 13. – С. 122.
- ²⁵ Листування Івана Франка та Михайла Драгоманова / редкол.: І. Вакарчук, Я. Ісаєвич (співголови) та ін. – Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – С. 87; Полек В. Т. Данилович Северин Теофілович / В. Т. Полек // Українська Літературна

Енциклопедія: В 5 т. / Редкол.: І.О. Дзевєрін (відп. ред.) та ін. – К.: “Українська Радянська Енциклопедія” ім. М.П. Бажана. 1990. – Т.2 (Т.1 – 1988): Д–К. – С.14.

²⁶ Данилович С. Франко як духовий батько радикальної партії в Галичині / С.Данилович // Спогади про Івана Франка / упоряд., вступ. стаття і прим. М.І. Гнатюка. – Львів: Каменяр, 1997. – С.181; Білінкевич І. Данилович Северин / І.Білінкевич // Енциклопедія Коломийщини. Зшиток 5, літера Д. / За редактуванням Миколи Савчука. – Коломия: Редакційно-видавничий комітет “Енциклопедія Коломийщини”, Видавничо-поліграфічне товариство “Вік”, 2007. – С.9, 10.

²⁷ Програма Вѣча въ Станиславѣ дня 8 л[атинського] грудня (въ середу) с.р. // Дѣло. – Львѣвъ, 1886. – Ч.132, 22 падолиста (4 грудня). – С.1; Окружне Вѣче народне въ Станиславѣ // Дѣло. – Львѣвъ, 1886. – Ч.135, 29 падолиста (11 грудня). – С.1, 2.

²⁸ О економичнѣмъ станѣ селянъ въ Галичинѣ. Рефератъ, выголошений на окружнѣмъ Вѣчи народномъ въ Станиславѣ дня 8 грудня 1886, Северина Даниловича // Дѣло. – Львѣвъ, 1886. – Ч.138, 8 (20) грудня. – С.2. Див. також наступні числа: 139, 140, 141, 142, 143, 144 і 145.

²⁹ Окружне Вѣче народне въ Станиславѣ // Дѣло. – Львѣвъ, 1886. – Ч.135, 29 падолиста (11 грудня). – С.2; Вѣче народне въ Станиславѣ // Дѣло. – Львѣвъ, 1886. – Ч.136, 2 (14) грудня. – С.1; Данилович С. Франко як духовий батько радикальної партії в Галичині / С.Данилович // Спогади про Івана Франка / упоряд., вступ. стаття і прим. М.І.Гнатюка. – Львів: Каменяр, 1997. – С.181.

³⁰ Возняк М. Журнальні плани Франка в рр. 1884–86 / М.Возняк // Україна. Науковий двохмісячник українознавства. – К., 1927. – Кн.3. – С.17–88.

³¹ Листування Івана Франка та Михайла Драгоманова / редкол.: І.Вакарчук, Я.Ісаєвич (співголови) та ін. – Львів: Видавн. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2006. – С.257.

³² Визначні постаті України: Андрій Чайковський та Теофіл Окуневський: Збірник наукових праць, присвячених 150-річчю від дня народження Андрія Чайковського (2007) та Теофіла Окуневського (2008) / Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича НАН України; Академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного; Наукова фундація Андрія Чайковського. – Львів: Афіша, 2010. – С.205.

³³ Переписка Михайла Драгоманова з д-ром Теофілом Окуневським (1883, 1885–1891, 1893–1895) / зладив і видав М.Павлик. – Львів, 1905. – С.XV; Білінкевич І. Данилович Северин / І.Білінкевич // Енциклопедія Коломийщини. Зшиток 5, літера Д. / За редактуванням Миколи Савчука. – Коломия: Редакційно-видавничий комітет “Енциклопедія Коломийщини”, Видавничо-поліграфічне товариство “Вік”, 2007. – С.9, 10.

³⁴ Інститут літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, відділ рукописних фондів і текстології. – Ф.3. Франко І. – Од.зб.1602. Данилович С. Листівка до І.Франка від 9 жовтня 1888 р. з Коломиї. – С.814. // Листи до Франка [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.lnu.edu.ua/istoryky/franko-letters/dbr/index.php>

³⁵ Якимович Б.З. Іван Франко – видавець: Книгознавчі та джерелознавчі аспекти / Богдан Зеновійович Якимович. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – С.157, 159.

³⁶ Полек В.Т. До 110-річчя від дня народження Северина Даниловича / В.Т. Полек // Український історичний журнал. – 1970. – №10 (115). – С.124; Данилович Северин // Біографічний словник Прикарпаття. Зібрав і опрацював Володимир Полек, кандидат філологічних наук. Бібліотечка “Нового Часу”. Число 2. – Івано-Франківськ: Новий Час, 1993. – С.131.

³⁷ Данилович С. Франко як духовий батько радикальної партії в Галичині / С.Данилович // Спогади про Івана Франка / упоряд., вступ. стаття і прим. М.І.Гнатюка. – Львів: Каменяр, 1997. – С.181; Франко І. Зібр. творів у 50-т. / Іван Франко. – К.: Наукова думка, 1985. – Т.44. Книга 2: Економічні праці (1888–1907). – С.61, 62; Білінкевич І. Данилович Северин / І.Білінкевич // Енциклопедія Коломийщини. Зшиток 5, літера Д. / За редактуванням Миколи Савчука. – Коломия: Редакційно-видавничий комітет “Енциклопедія Коломийщини”, Видавничо-поліграфічне товариство “Вік”, 2007. – С.10.

³⁸ Франко І. Зібр. творів у 50-т. / Іван Франко. – К.: Наукова думка, 1985. – Т.44. Книга 2: Економічні праці (1888–1907). – С.62.

³⁹ Химка Д.-П. Зародження польської соціал-демократії та українського радикалізму в Галичині (1860–1890) / Джон-Пол Химка. – К.: Основні цінності, 2002. – С.202.

⁴⁰ Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / зладив М.Павлик. – Т.V (1886–1889). – Чернівці, 1912. – С.401.

⁴¹ Там само. – С.401, 402.

⁴² Там само. – С.402.

⁴³ Матеріяли для культурної й громадської історії Західньої України. Т.1. Листування І.Франка і М.Драгоманова. Зібрано з автографів Наукового Товариства імені Шевченка і Українського національного музею у Львові. Видає комісія Західньої України Всеукраїнської Академії Наук. – К.: З друкарні Всеукраїнської Академії Наук, 1928. – С.310; Листування Івана Франка та Михайла Драгоманова / редкол.: І.Вакарчук, Я.Ісаєвич (співголови) та ін. – Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2006. – С.334.

⁴⁴ Животко А. Нарис історії української преси: (курс лекцій) / Аркадій Животко. – Подєбради: Український Технічно-Господарський Інститут позаочного навчання, 1937. – С.49.

⁴⁵ Данилович С. Про неподільність мужицких ґрунтів / С.Данилович // Народ. – Львів, 1890. – Ч.4, 15 л[атинського] лютого. – С.33–36; його ж. Уваги з провінції по зйїзді наших нотаблів. Допись із Коломиї // Народ. – Львів, 1890. – Ч.8, 15 л[атинського] квітня. – С.105–108; його ж. Самостійність “Діла” перед людскою культурою // Народ. – Львів, 1890. – Ч.21, 1 л[атинського] падолиста. – С.336–338; його ж. Народовецький “Staatsreich” і народна справа // Народ. – Львів, 1890. – Ч.24, 15 л[атинського] грудня. – С.398–403.

⁴⁶ Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / зладив М.Павлик. – Т.VIII (1894–1895). – Чернівці, 1911. – С.256.

⁴⁷ Himka J.-P. Socialism in Galicia. The Emergence of Polish Social Democracy and Ukrainian Radicalism (1860–1890). – Cambridge, 1983. – P.167.

- ⁴⁸ ЛННБ НАН України, ВР. – Ф.29, оп.1, од.зб.170, арк.5, 6; Данилович С. Франко як духовий батько радикальної партії в Галичині / С.Данилович // Спогади про Івана Франка / упоряд., вступ. стаття і прим. М.І. Гнатюка. – Львів: Каменяр, 1997. – С.182.
- ⁴⁹ Аркуша О. Український національно-політичний рух у Галичині наприкінці 80-х рр. XIX ст. / О.Аркуша // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 1997. – Вип.3-4. – С.136.
- ⁵⁰ Будзиновський В. Ішли діди на муки: введення в історію України / В'ячеслав Будзиновський. – Нью Йорк: Вид-во “Говерля”, 1958. – С.29, 34; Грицак Я. “Молоді” радикали в суспільно-політичному житті Галичини / Я.Грицак // Записки НТШ. – Львів, 1991. – Т.СХХІІ. – С.74.
- ⁵¹ Грицак Я. “Молоді” радикали в суспільно-політичному житті Галичини / Я.Грицак // Записки НТШ. – Львів, 1991. – Т.СХХІІ. – С.82.
- ⁵² Будзиновський В. Екстумация і новий похорон / В.Будзиновський // Діло. – Львів, 1912. – Ч.82, 13 н.ст. цвітня (31 ст.ст. марта). – С.2; Химка Д.-П. Зародження польської соціал-демократії та українського радикалізму в Галичині (1860–1890) / Джон-Пол Химка. – К.: Основні цінності, 2002. – С.206.
- ⁵³ Мудрий М. Галицька автономія в 70–80-х роках XIX століття: українське та польське бачення / М.Мудрий // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2000. – Вип.7. – С.182.
- ⁵⁴ Данилович С. Уваги з провінції по зйїзді наших нотаблів. Допись із Коломиї // Народ. – Львів, 1890. – Ч.8, 15 л[атинського] квітня. – С.106; Мудрий М. Галицька автономія в 70–80-х роках XIX століття: українське та польське бачення / М.Мудрий // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2000. – Вип.7. – С.182, 183.
- ⁵⁵ Данилович С. Уваги з провінції по зйїзді наших нотаблів. Допись із Коломиї // Народ. – Львів, 1890. – Ч.8, 15 л[атинського] квітня. – С.107, 108; Мудрий М. Мудрий М. Галицька автономія в 70–80-х роках XIX століття: українське та польське бачення / М.Мудрий // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2000. – Вип.7. – С.183.
- ⁵⁶ Центральний державний історичний архів України, м.Львів (далі – ЦДІАУ у Львові), ф.387, оп.1, спр.6, арк.149; Програма Руско-української радикальної партії // Народ. – Львів, 1890. – Ч.20, 15 л[атинського] жовтня. – С.303.
- ⁵⁷ Данилович С. Франко як духовий батько радикальної партії в Галичині / С.Данилович // Спогади про Івана Франка / упоряд., вступ. стаття і прим. М.І.Гнатюка. – Львів: Каменяр, 1997. – С.182.
- ⁵⁸ Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / зладив М.Павлик. – Т. VI (1890–1891). – Чернівці, 1910. – С.76.
- ⁵⁹ Шкраб'юк П. Просвітницько-економічні структури Радикальної партії в Галичині / П.Шкраб'юк // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип. 19: “Просвіта” – оберіг незалежності та соборності України / Інститут українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України. Відп. ред. Ярослав Ісаєвич, упоряд.: Феодосій Стеблій, Володимир Пашук. – Львів, 2010. – С.77, 78.
- ⁶⁰ Руске економічно-просвітне товариство // Народ. – Львів, 1890. – Ч.24, 15 л[атинського] грудня. – С.408.
- ⁶¹ Барвінський О. Спомини з мого життя / Олександр Барвінський / упор. А.Шацька; коментар Б.Янишина; ред. Л.Винар, М.Жулинський. – К.: ВД “Стилос”, 2010. – С.265, 266; Tomczyk R. Galicyjska Rusko-Ukraińska Partia Radykalna w latach 1890–1914. – Szczecin, 2007. – S.64.
- ⁶² Клим Обух [Трильовський К.] Рух виборчий в коломийському окрузі / Клим Обух [К.Трильовський] // Народ. – Львів, 1891. – Ч.4 і 5, 1 л[атинського] марта. – С.71.
- ⁶³ Трегуб М. Листи Романа Ярославича до Михайла Драгоманова (1888–1894 роки) / М.Трегуб // Записки НТШ. Праці Комісії спеціальних (допоміжних) історичних дисциплін. – Львів, 2000. – Т.СХХІ. – С.617, 618.
- ⁶⁴ Листування Івана Франка та Михайла Драгоманова / редкол.: І.Вакарчук, Я.Ісаєвич (співголови) та ін. – Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2006. – С.413.
- ⁶⁵ Барвінський О. Спомини з мого життя / Олександр Барвінський / упор. А.Шацька; коментар Б.Янишина; ред. Л.Винар, М.Жулинський. – К.: ВД “Стилос”, 2010. – С.270, 271; Олесницький Є. Сторінки з мого життя / Євген Олесницький / упоряд.: М.М. Мудрий, Б.О. Савчик; авт. вступ. ст. О.Г.Аркуша; авт. прим. та комент. М.М. Мудрий. – Львів: Вид-во ЛЮБФ “Медицина і право”, 2011. – С.257; Макух І. На народній службі / д-р. Іван Макух. – Дітройт: Видання Української Вільної Громади Америки, 1958. – С.28.
- ⁶⁶ Романюк М.М., Галушко М.В. Українські часописи Коломиї (1865–1994 рр.): Історико-бібліографічне дослідження / Мирослав Миколайович Романюк, Марія Васи́лівна Галушко / Передмова В.Качкана. – Львів, 1996. – С.61, 62.
- ⁶⁷ Животко А. Нарис історії української преси: (курс лекцій) / Аркадій Животко. – Подєбради: Український Технічно-Господарський Інститут позаочного навчання, 1937. – С.50.
- ⁶⁸ ЦДІАУ у Львові. – Ф.663, оп.2, спр.91, арк.2; II-гий зйїзд укр[аїнських] радикалів // Народ. – Львів, 1891. – Ч.20 і 21, 24 л. жовтня. – С.267.
- ⁶⁹ II-гий зйїзд укр[аїнських] радикалів // Народ. – Львів, 1891. – Ч.20 і 21, 24 л. жовтня. – С.266; Грицак Я. “Молоді” радикали в суспільно-політичному житті Галичини / Я.Грицак // Записки НТШ. – Львів, 1991. – Т.СХХІІ. – С.85.
- ⁷⁰ II-гий зйїзд укр[аїнських] радикалів // Народ. – Львів, 1891. – Ч.20 і 21, 24 л. жовтня. – С.266; Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / зладив М.Павлик. – Т. VI (1890–1891). – Чернівці, 1910. – С.271.
- ⁷¹ Данилович С. Коломийське народне віче і премудрість “Дѣла” / др. С.Данилович // Народ. – Львів, 1891. – Ч.23, 20 л[атинського] листопада. – С.307; Барвінський О. Спомини з мого життя / Олександр Барвінський / упор. А.Шацька; коментар Б.Янишина; ред. Л.Винар, М.Жулинський. – К.: ВД “Стилос”, 2010. – С.388.
- ⁷² Франко І. Віче в Турці / І.Франко // Народ. – Львів, 1891. – Ч.2, 15 л[атинського] януарія. – С.22, 23.
- ⁷³ Чорновол І. Польсько-українська угода 1890–1894 рр. / Ігор Чорновол. – Львів: Львівська академія мистецтв, 2000. – С.190.
- ⁷⁴ Віче народне в Снятині // Народ. – Львів, 1892. – Ч.5 і 6, 6 л[атинського] марта. – С.65.
- ⁷⁵ Грицак Я. “Молоді” радикали в суспільно-політичному житті Галичини / Я.Грицак // Записки НТШ. – Львів, 1991. – Т.СХХІІ. – С.89.

- ⁷⁶ Листування Івана Франка та Михайла Драгоманова / редкол.: І.Вакарчук, Я.Ісаєвич (співголови) та ін. – Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2006. – С.413.
- ⁷⁷ Книга в Україні, 1861–1917: Матеріали до репертуару укр. кн. Вип. 5 “Д” / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І.Вернадського; Уклад.: С.Й.Петров, С.С.Петров; Наук. ред. В.Ю.Омельчук. – К., 2003. – С.34.
- ⁷⁸ Друге радикальне віче в Коломиї // Народ. – Коломия, 1893. – Нр.11, 8 л[атинського] юня. – С.95.
- ⁷⁹ Перші збори радикального товариства політичного “Народна Воля” в Коломиї // Дѣло. – Львів, 1893. – Ч.159, 19 (31) липня. – С.1, 2.
- ⁸⁰ Чорновол І. Польсько-українська угода 1890–1894 рр. / Ігор Чорновол. – Львів: Львівська академія мистецтв, 2000. – С.200.
- ⁸¹ Листування Івана Франка та Михайла Драгоманова / редкол.: І.Вакарчук, Я.Ісаєвич (співголови) та ін. – Львів: Видав. центр ЛНУ ім. І.Франка, 2006. – С.471.
- ⁸² Переписка Михайла Драгоманова з Михайлом Павликом (1876–1895) / зладив М.Павлик. – Т.VIII (1894–1895). – Чернівці, 1911. – С.86, 87.
- ⁸³ Загальні збори “Народної Волі” // Народ. – Коломия, 1894. – Нр.10, 15 мая. – С.158; Tomczyk R. Galicyjska Rusko-Ukraińska Partia Radykalna w latach 1890–1914. – Szczecin, 2007. – S.92.
- ⁸⁴ Юбилей 30-літньої праці Михайла Петровича Драгоманова // Народ. – Львів, 1895. – Нр.1 і 2, 1 і 15 января. – С.5.
- ⁸⁵ Там само. – С.1, 2.
- ⁸⁶ Аркуша О. Галицький сейм: виборчі кампанії 1889 і 1895 рр. / Олена Аркуша. – Львів: Національна академія наук України, Інститут українознавства ім. І.Крип’якевича, 1996. – С.99, 118.
- ⁸⁷ Стефанік В. Повне зібрання творів: в 3 т. – Том третій: Листи. – К.: Вид-во Академії Наук Української РСР, 1954. – С.38.
- ⁸⁸ Стефанік В. Повне зібрання творів: в 3 т. – Том третій: Листи. – К.: Вид-во Академії Наук Української РСР, 1954. – С.44; Аркуша О. Галицький сейм: виборчі кампанії 1889 і 1895 рр. / Олена Аркуша. – Львів: Національна академія наук України, Інститут українознавства ім.І.Крип’якевича, 1996. – С.118.
- ⁸⁹ Макух І. На народній службі / д-р. Іван Макух. – Дітройт: Видання Української Вільної Громади Америки, 1958. – С.44.
- ⁹⁰ Грицак Я.Й. До генези ідеї політичної самостійності України / Я.Й. Грицак // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – К., 1992. – Вип.1. – С.131.
- ⁹¹ Там само. – С.132.
- ⁹² Данилович Северин // Біографічний словник Прикарпаття. Зібрав і опрацював Володимир Полек, кандидат філологічних наук. Бібліотечка “Нового Часу”. Число 2. – Івано-Франківськ: Новий Час, 1993. – С.131; Білінкевич І. Данилович Северин / І.Білінкевич // Енциклопедія Коломийщини. Зшиток 5, літера Д. / За редактуванням Миколи Савчука. – Коломия: Редакційно-видавничий комітет “Енциклопедія Коломийщини”, Видавничо-поліграфічне товариство “Вік”, 2007. – С.9, 10.
- ⁹³ Зъѣздъ партіи радикальної // Дѣло. – Львів, 1896. – Ч.208, 16 (28) вересня. – С.3; Зъѣздъ партіи радикальної // Дѣло. – Львів, 1896. – Ч.209, 17 (29) вересня. – С.1.
- ⁹⁴ Про вѣче радикальне в Коломиї // Дѣло. – Львів, 1896. – Ч.279, 13 (25) грудня. – С.1.
- ⁹⁵ Там само. – С.2.
- ⁹⁶ Книга в Україні, 1861–1917: Матеріали до репертуару укр. кн. Вип. 5 “Д” / НАН України. Нац. б-ка України ім. В.І.Вернадського; Уклад.: С.Й.Петров, С.С.Петров; Наук. ред. В.Ю.Омельчук. – К., 2003. – С.34; Якимович Б.З. Іван Франко – видавець: Книгознавчі та джерелознавчі аспекти / Богдан Зеновійович Якимович. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. – С.217, 218.
- ⁹⁷ Зъѣздъ рускої партіи радикальної // Дѣло. – Львів, 1897. – Ч.203, 9 (21) вересня. – С.2; Кугутяк М.В. Радикальна партія в Східній Галичині / М.В. Кугутяк // Український історичний журнал. – К., 1990. – №10. – С.61.
- ⁹⁸ Зъѣздъ рускої партіи радикальної // Дѣло. – Львів, 1897. – Ч.204, 10 (22) вересня. – С.2; Зъѣздъ рускої партіи радикальної // Дѣло. – Львів, 1897. – Ч.205, 11 (23) вересня. – С.3.
- ⁹⁹ Зъѣздъ рускої партіи радикальної // Дѣло. – Львів, 1897. – Ч.211, 18 (30) вересня. – С.1.
- ¹⁰⁰ ЦДДАУ у Львові. – Ф.663, оп.1, спр.179, арк.1.
- ¹⁰¹ Возняк М. Іван Франко і баденівські вибори 1897 року / М.Возняк // Іван Франко. Статті і матеріали: Збірник четвертий. – Львів: Вид-во Львівського ун-ту, 1955. – С.71.
- ¹⁰² Грицак Я. “Молоді” радикали в суспільно-політичному житті Галичини / Я.Грицак // Записки НТШ. – Львів, 1991. – Т.ССXXII. – С.100.
- ¹⁰³ Левинський В. Початки українського соціалізму в Галичині / Володимир Левинський. – Торонто: З друкарні “Робітничого Слова”, 1918. – С.75; Жерноклеєв О. Українська соціал-демократична партія (1899–1918) / Олег Жерноклеєв. – Івано-Франківськ, 1997. – С.23.
- ¹⁰⁴ Расевич В. Українська національно-демократична партія (1899–1918 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. істор. наук: спец. 07.00.01 “Історія України” / В.В. Расевич. – Львів, 1996. – С.13, 14; Сухий О.Еволюція національної програми Русько-української радикальної партії / О.Сухий // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – Львів, 2000. – Вип. 7. – С.247.
- ¹⁰⁵ Будзиновський В. Смішне в поважнім / В.Будзиновський // Нові шляхи. – Том 9. – Львів, 1930. – С.66; Макух І. На народній службі / д-р. Іван Макух. – Дітройт: Видання Української Вільної Громади Америки, 1958. – С.74.